

IV., 1995, s. 125). Napr.: *Protož pany porownaczy nassly, aby Mykulass Sladek pokuty ... polozil* (zápis z roku 1612); *protož pany porownacy nassly, aby Marko Bistricky Joannes Strehowy se prosil samodwanacty* (zápis z 25. apríla 1613); *protoz pani porownaczy, nassly su tak: aby Janko Eller z brat(om) swogim Gurko Ellerom vziwaly ten winohrad, dokud bi se ti siroty zwrchu gmenow(ane) s tureckeho wezeny nawratily* (zápis s nečitateľným datovaním, 17. stor.).

V záznamoch vypovedajúcich o podmienkach prenajatia, či kúpy (predaja) určitej časti nehnuteľného majetku alebo o peňažnej pôžičke sa často vyskytujú termíny (slovné spojenia): *dvihnút'*, *držať penize* (alebo *summu*), *položít'*/*nepoložiť penize*, ktoré boli *hotové*, *dobré*, *berné*. Nehnuteľný majetok alebo peniaze nedospelého vlastníka (siroty) bol často dávany do prenájmu alebo slúžil ako pôžička do obdobia, keď daným majetkom mohol disponovať právoplatný vlastník, napr.: *Za rychtarstwy Tomass Kowacza a vradu gehu. Položil Krisstof Badlahar syrotne penyze pozustaleg syroty po nebstika Gyrika SSkrečzky gmenem Dora keru vychowala gest v Jakuba Kozaričza, ktere penyze dwyhol totyž R 7. Krysstof Morawčzyk na czynz od noweho roku od kazdeho zlateho d 5(?) aby čzynzował pokad bude tu sumu drzat* (zápis z januára 1630). Kupec (pri kúpno-predajných transakciách) použil *hotovosť*, *dobré a berné*, čiže platné peniaze, ktoré sú v obehu, plnohodnotné peniaze (HSSJ, I. zv., 1991, s. 125). Napr.: *(Martínus Kováčicz) kupil a zgednal sebe na wecznost gakoasto w hotowosty za sstiriczet a sedem id est : 47: fl. a to w dobreg sstriberneg minczy* (zápis z 10. apríla 1756); *dala sebe zapisat R(elict)a Jan Newrle Helena rolu gmenowanu pul druheg meczu, leziczu za humny mezi susedi z horni strany Josepha Bednarika z dolny strany Guro Newrle, keru kupila ze svim manželom roku 1781 od Juro Kobzina za sumu hotowich bernich penez mezi sebou zmluwenich zlatih dwaczet* (zápis z 29. januára 1786). Sloveso *dvihnút'* (v spojení *dvihnút' penize*) je z hľadiska významu rovnocenné s výrazmi: *prijat'*, *vziať* alebo *brať* peniaze. Prijatou sumou peňazí (ktorá teraz bola zároveň dlhom) mohol súčasný vlastník voľne disponovať, peniaze sa mohli použiť na zamýšľaný účel. Pokiaľ dlžník danú sumu peňazí nesplatil, vtedy ju u seba *držal* (užíval, vlastnil); termín *položít' peniaze* je použitý vo význame *splatiť*, *vyrovnať dlh*, *zaplatiť* (Doruľa, 1968, s. 344–346; HSSJ, I. zv., 1991, s. 320; HSSJ, IV. zv., 1995, s. 59).

Z pôžičky však dlžník nevracal len sumu v hodnote, ktorú si požičal, ale aj sumu peňazí zmluvne doloženú – úrok (v našich zápisoch sa vyskytuje latinský ekvivalent *interes* alebo z češtiny prevzatý termín *činž* (v starohornonemčine sa vyskytuje ako *zins*, pôvodne prevzaté z lat. *census*, pozri Machek, 1957, s. 74). V prípade prenajatia časti majetku iného človeka (v našom prípade vystupuje často nedospelý vlastník – sirota) odvádzal (interesoval) nájomca tiež *interes* alebo *činž* vo význame „poplatok za prenajatie a užívanie majetku, аренда“ (pozri význam slova *činž* v HSSJ, I. zv., 1991,

s. 217). Výskyt uvedených termínov dokladáme zápismi: *Za richtara Pavol Dvora(na) a vradu gehu prigal Jakub Walowicz rolu dal sirot Maceg Rokosa, keru gehu otec bil zalozil Macej Rokosowi ktere penize chce sirota(m) interesowat dokud gim gich nepolozy gak interes ukaze a na to swug firtal podpisyge* (zápis zo 7. apríla 1675); *Krisstoss Polak prygal k sobe penyze syrot Jana Suganskeho od obcze R 10. Ktere penyze dluzen čzynž dat od roku 1612 až do roku 1629; Polozil Pavol Dworan sirotne penize Ribkowske ktere gehu otec bil wzal na ynteres kterich penezy az do tohoto czasu vczynilo R 12* (zápis z februára 1677).

Pomenovanie vlastného „obchodu“, teda realizovania kúpno-predajného procesu, je rozličné, vyskytuje sa ako *frajmok*, *handl*, *handel* alebo *kup(i)a*, *prodaj*, napr. v zápisoch zo 7. marca 1790: *Stala sa dobrowolna a chwalitebna kupia, nebolissto prodag mezy statečznimi susedi; stala sa dobrowolna a chwalitebna kupa nebolissto predag mezy statecznimi osobami; Stal se handl mezi dobrimy susedi, to gest mezy Michalem Mrwcem a Janem Rasslem mladssim*; zápis z 11. apríla 1790: *Stal se dobrowolny fraimok mezy statecznimi susedy*.

Termíny prevzaté z nemčiny, ako *handel*, *handl*, *frajmok* (z nem. *freier Markt* – *slobodný trh*, podľa Machka pochádza toto slovo zo stredoh. *vřimarket*: voľný trh; Machek 1957, s. 112) sa oproti slovenskému pomenovaniu (kúpa, predaj) môžu pociťovať ako všeobecnejšie (znamenajúce dobrovoľnú výmenu hnuťného a nehnuteľného majetku realizovanú po vzájomnej dohode, čiže obchod), pričom existencia kupujúceho a predávajúceho sa logicky predpokladá, ale priamo nevyjadruje. No napr. v zápise zo 14. marca 1790 je už kupec a predavač priamo vyjadrený v názve obchodnej činnosti: *Za czasu mudreho a opatrneho muze richtara Jana Newrle a prisaznich gehu niž dolozenich. Stala se dobrowolna a chwalitebna kupa nebolissto prodag mezy statecznimy susedi*. V zápise z 12. marca 1678 sa nachádza od substantívneho základu *frajmark* odvodené adjektívum *prefrajmačený* (v texte: *prefrajmaczenj winohradek*), ktorému zodpovedá dnešné slovenské slovo „zamenený“, „vymenený“ v súvislosti s uskutočnením obchodnej činnosti (pozri HSSJ, IV. zv., 1995, s. 340).

Záverom by som chcela dodať, že uvedený prieskum je len úvodnou časťou hlbšieho skúmania mestskej knihy Budmeric, ktorá je nielen z terminologického hľadiska cenným zdrojom poznatkov o jazyku.

Literatúra

DORUĽA, J.: O jazyku administratívno-právnych písomností obdobia predberno-lákovského. *Slavica Slovaca*, 1968, č. 3, s. 333–353.